

РОЛЬ ТУРИСТИЧНОЇ ЛОГІСТИКИ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ (на прикладі Буського, Бродівського та Золочівського районів Львівської області)

© Мазур Т. М., Король Є. І., 2015

Запропоновано комплексний підхід до вирішення наукових і практичних завдань формування та розвитку територіальних систем туризму і рекреації, що ґрунтується на поєднанні урбаністики та туристичної логістики. На прикладі групи адміністративних районів Львівської області представлено урбаністичну концепцію їх перспективного туристичного освоєння і формування туристично-рекреаційної інфраструктури в контексті логістичної організації та управління туристичною діяльністю.

Ключові слова: туризм, урбаністика, туристично-рекреаційний потенціал регіону, туристична логістика, логістичний центр.

Постановка проблеми

Львівщина традиційно є областю, де значні природні рекреаційні та історико-культурні ресурси у поєднанні з вигідним геополітичним положенням створили сприятливі передумови для пріоритетного розвитку туризму і рекреації. Туристично-рекреаційна галузь у ринковій трансформації економіки має зайняти одне з провідних місць у структурі господарського комплексу області. Актуальність перспективного розвитку Львівщини у туристичній індустрії полягає в тому, щоб на основі оптимального використання природних, матеріально-технічних та інтелектуальних ресурсів створити ефективну економічну систему ринкового типу, використовуючи логістичні принципи в формуванні та організації територіальних систем туризму і рекреації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблеми територіально-просторової організації систем туризму і рекреації розглянуто у наукових працях економікогеографів О. Шаблія, М. Долішнього, Л. Гриніва, В. Кравціва, М. Лисечко; формуванню планувальної структури територіальних систем присвячені дослідження українських урбаністів Ю. Білокозя, М. Дьоміна, В. Нудельмана, Г. Фільварова, І. Фоміна, Ф. Панченко, М. Кушніренко, М. Габреля, Б. Посацького; внесок у розробку питань економіки й управління рекреаційно-туристичним комплексом зроблено в наукових працях І. Смирнова, В. Банько, Ю. Дробенка, О. Мельника, І. Швеця.

Мета статті

Визначити шляхи підвищення ефективності використання наявних туристично-рекреаційних ресурсів та функціонування туристичної інфраструктури на основі міждисциплінарного підходу – застосування логістики в територіальному плануванні туризму і рекреації.

Виклад основного матеріалу

Туризм – найбільш демократична та інтернаціональна сфера суспільної діяльності, спрямована на організацію масового відпочинку людей і тісно пов’язана з технічними та економічними можливостями розвитку рекреаційно-туристичного комплексу в ринкових умовах господарювання. Туристична індустрія становить складний господарський механізм, *економічна стратегія* якого

орієнтується на широке впровадження нових економічних методів управління, зокрема засобами туристської логістики. Сьогодні економічна сутність туризму як галузі народного господарства належно не враховується в *містобудівних стратегіях* його територіальної організації.

Територіальна організація туризму здійснюється в процесі містобудівного проектування схем районного планування в межах країни, регіонів, областей тощо. Територіальна організація туризму в урбаністичному аспекті полягає у виявленні в межах адміністративно-територіальних одиниць туристично-рекреаційних систем різного ієрархічного рівня (туристичних районів, зон, центрів) на базі вивчення комплексу чинників: місць локалізації історико-культурної спадщини та атрактивних ландшафтних комплексів, містобудівної, екологічної, соціально-економічної ситуації і т. ін. Виявлення означених територіальних систем є основою для формування і розбудови туристичної інфраструктури – мережі туристично-рекреаційних об'єктів і споруд (закладів проживання туристів, підприємств громадського харчування, культурно-побутового обслуговування, спорту, виробництва і реалізації сувенірної продукції та товарів туристичного попиту, транспортних мереж та інженерних комунікацій), які забезпечують здійснення туристичної діяльності.

Сьогодні на Львівщині на зміну великим відпочинковим комплексам, що підпорядковані міністерствам, відомствам, профспілковим організаціям, прийшла велика кількість малих і середніх підприємницьких структур у туристично-рекреаційній галузі – готелі, заклади харчування, транспортне обслуговування тощо.

Розвиток місцевої приватної ініціативи у сфері туризму явище загалом дуже позитивне і набуло великого поширення. Особливо інтенсивно ці процеси відбувались у країнах Західної Європи, що принципово змінило вигляд багатьох містечок та сільських поселень, перетворивши їх в успішні туристичні осередки з розвинутою мережею туристично-рекреаційного обслуговування (невеликими приватними готелями і пансіонатами, магазинами, ресторанами, клубами, дансингами). Малий туристичний бізнес сприяє економічному піднесенню населених пунктів, створюючи додаткові робочі місця та акумулюючи кошти в місцеві бюджети, частина яких спрямовується на подальшу розбудову його матеріально-технічної бази, реставрацію пам'яток історико-культурної спадщини, охорону природно-заповідного фонду. Організація мережі дрібних приватних туристичних готелів і пансіонатів, біфункціонального житла, закладів обслуговування не вимагають будівництва великих об'єктів та складного інженерно-технічного оснащення, що з екологічного боку менш загрозово для природного довкілля.

З іншого боку, диверсифікація закладів туризму за формами власності при зростанні приватних підприємств ускладнює процес формування туристичних районів та планування стратегій розвитку туристичної сфери. На практиці регіональний ринок послуг формується здебільшого стихійно, не завжди пов'язуючись з положеннями проектів територіального планування та інтересами територіальних громад. Це знижує його соціально-економічну ефективність, не дає змоги вповні використовувати наявні туристично-рекреаційні ресурси і може призводити до негативних екологічних наслідків. Сьогодні на Львівщині ключовим питанням у розвитку туристичної галузі є не просто нарощування потужностей шляхом збільшення кількості об'єктів на основі різних видів колективної (акціонерної, кооперативної) та приватної власності і приведення їх у відповідність із сучасними стандартами комфортності, але й забезпечення їх ефективного функціонування засобами туристичної логістики.

Логістизація туристичного процесу – новітній науково-практичний напрямок, мета якого – підвищити якість туристичних послуг, наблизити їх до світових стандартів, детально дослідивши наявну ресурсну базу для туристичної діяльності (туристичні, фінансові та інформаційні потоки, транспортне обслуговування), а також планування, контроль і управління туристично-рекреаційною діяльністю.

Логістика туризму включає її компонентну та регіональну структури. До компонентної належать: логістика туристично-рекреаційних ресурсів; логістика матеріально-технічної бази туризму, зокрема розміщення і харчування туристів (готельне та ресторанне господарство); логістика інформаційної інфраструктури (інтернет-ресурси); логістика транспортної інфраструктури

(туристичні перевезення); логістика екскурсійного обслуговування; логістика супутніх послуг в туризмі; логістика виробництва та збуту туристичних товарів.

Регіональна структура логістики туризму відображає її геопросторові особливості, де виділяються такі рівні: локальний (логістика туру); мікрорівень (логістика турфірми); мезорівень (логістика туристичної зони або туристичного району); макрорівень (логістика туристичної галузі країни); мегарівень (логістика туристичних макрорегіонів світу); метарівень (логістика світового міжнародного туризму).

Туристична логістика спрямована на зміну відособленої діяльності учасників формування, просування і реалізації турпродукту на користь системної інтегрованої діяльності, яка реалізовується за принципом формування кластерних моделей туристично-рекреаційного комплексу.

Головною ознакою сутності поняття “кластер” є об’єднання окремих елементів в єдине ціле для виконання певної функції або досягнення мети. Подібний зміст вкладається і в його економічну дефініцію, так американський вчений Майкл Портер визначає кластер як зосередження в географічному регіоні взаємопов’язаних підприємств і установ у межах окремої галузі.

У сучасній містобудівній практиці територіальної організації туризму ці економічні реалії поки що ніяк не відображені. Це означає, що на рівні схем районного планування всі об’єкти інфраструктури обслуговування туристів доцільно розглядати не ізольовано, а як частини єдиного логістичного ланцюга. Тільки такий підхід дозволяє забезпечувати успішне виконання основних функцій обслуговування туристів і досягати високого рівня рентабельності об’єктів туристичної індустрії.

У ситуації, коли немає чітких нормативних показників містобудівного освоєння рекреаційних територій для розгортання туристичного бізнесу, зростає роль пошукового та експериментального проектування. Прикладом є проектні пропозиції, виконані в межах магістерської дипломної роботи на кафедрі містобудування Інституту архітектури Нац. ун-ту “Львівська політехніка” на замовлення Управління містобудування та архітектури Львівської обласної держадміністрації для Бродівського, Буського та Золочівського районів Львівської області. У межах роботи проведені комплексні дослідження і оцінка туристичних ресурсів (природнорекреаційного потенціалу, історико-культурної спадщини, системи розселення, існуючої туристично-рекреаційної інфраструктури, екологічної ситуації тощо) цих територіально-адміністративних одиниць. Визначення екскурсійної цінності туристичних ресурсів проводилося за трьома категоріями: I – державного значення; II – районного значення; III – місцевого (локального) значення. В результаті дослідження виявлені найперспективніші території для туристичного освоєння і визначені напрями їх туристично-рекреаційного використання. Результати дослідження покладено в основу розробленої Схеми планувальної організації туристично-рекреаційної інфраструктури проєктованих районів, у який виділені такі функціональні структурні елементи:

- загальні – території концентрації туристських ресурсів (туристичні зони);
- локальні – фокуси локалізації туристичної діяльності – центри і підцентри індустрії туризму;
- лінійні – туристичні маршрути, взаємопов’язані з комунікаційною мережею (рис. 1).

У межах проектної пропозиції сформульовано концепцію територіально-просторової організації туристичних зон. При рекреаційному зонуванні території проєктованих районів пропонувався виділення зон масового туризму з вузлами локалізації туристських функцій у центрах і підцентрах та зон обмеженого режиму туризму та рекреації в межах цінних природних комплексів.

Зона масового туризму та рекреації охоплює значну частину площі районів уздовж основних транспортних магістралей, має розвинену туристично-рекреаційну інфраструктуру, в сільських поселеннях цієї зони передбачений розвиток додаткових рекреаційних функцій – агротуризм, зелений туризм.

Зона обмеженого режиму туризму та рекреації – це території з унікальними природними ландшафтами – пам'ятками природи, природними парками. Для збереження цінних природних компонентів ландшафту на цих територіях актуальним є питання охорони природного середовища шляхом дотримання нормативних показників рекреаційного навантаження в ареалах концентрації екскурсійних об'єктів, обмеження розвитку транспортно-дорожньої мережі, використання екологічних принципів формування туристично-рекреаційної забудови.

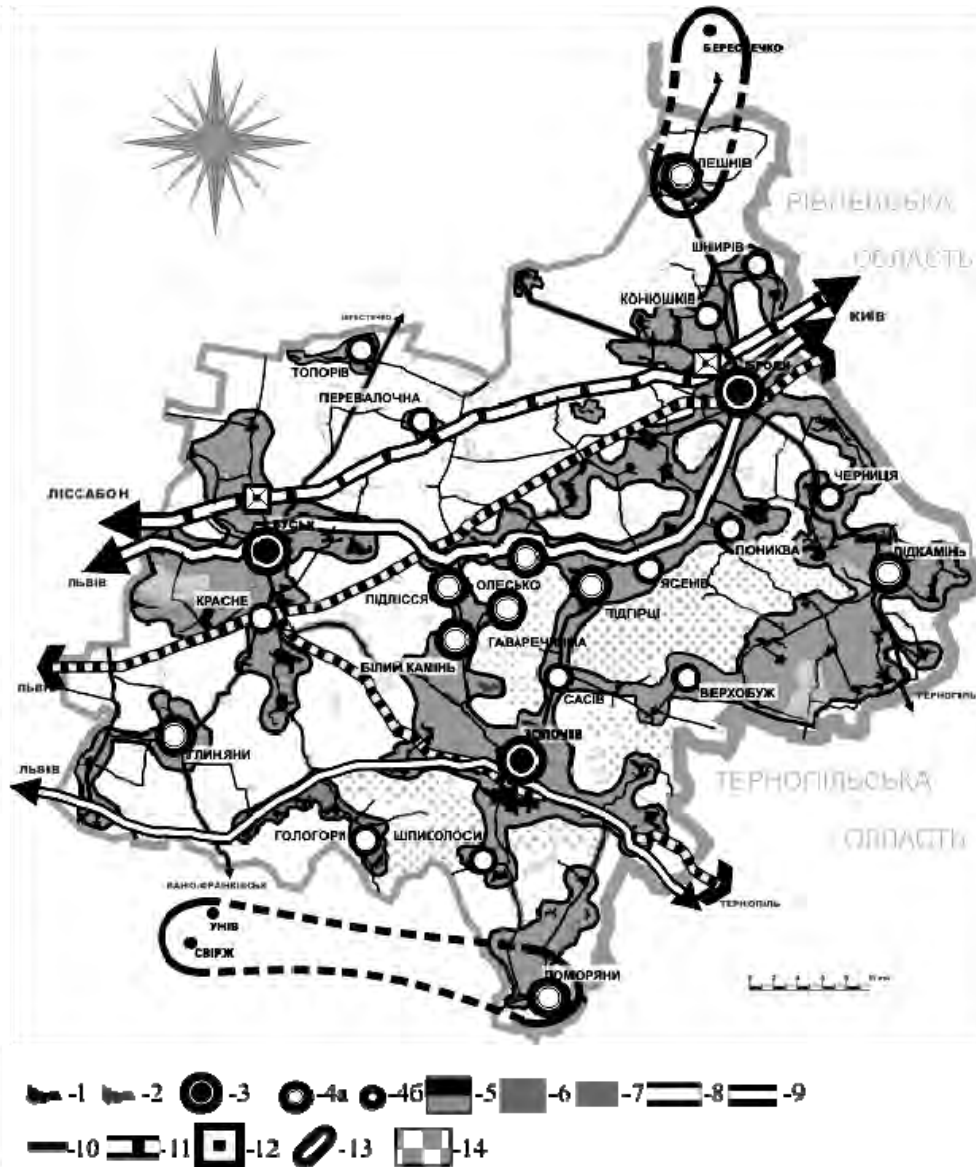

Рис. 1. Схема територіально-планувальної організації туризму і рекреації (на прикладі Бродівського, Буського та Золочівського районів Львівської області) Міські та сільські поселення: 1 – з визначними пам'ятками; 2 – з чисельними та окремими екскурсійними об'єктами, туристські центри; 3 – адміністративно-розподільчі центри, підцентри 4а – I порядку, 4б – II порядку; 5 – межі туристських зон; 6 – межі області; 7 – межі районів; 8 – магістральні дороги державного значення; 9 – інші дороги державного значення; 10 – дороги територіального значення; 11 – автомобільний транспортний коридор (с-III Лісабон-Київ); 12 – транспортні розв'язки в різних рівнях; 13 – міжобласні планувальні вузли; 14 – зони обмеження використання туристичних ресурсів

Запроектована мережа центрів розвитку індустрії туризму формується на базі міст районного значення – Броди, Буськ і Золочів, а деякі підцентри туризму на базі інших (сільських) поселень I категорії: с. Білий Камінь, с. Гавареччина, смт Глиняни, с. Лешнів, смт Олеско, с. Підгірці,

смт Підкамінь, с. Підлисса, смт Поморяни та II категорії: с. Верхобуж, с. Гологори, смт Красне, с. Конюшків, с. Новий Милятин, с. Перевалочна, с. Пониква, с. Сасів, с. Топорів, с. Черниця, с. Шнирів, с. Шпиколоси, с. Ясенів.

У межах запроєктованих туристичних зон туристична інфраструктура (готелі, мотелі, пансіонати, будинки відпочинку, ресторани, кафе, бари, транспортні підприємства, туристичні бюро тощо) формується у вигляді туристично-рекреаційних кластерів з розташуванням осередків логістичного управління туристично-рекреаційною діяльністю різного рівня і рангу в запроєктованих центрах і підцентрах туризму. Всі елементи туристично-рекреаційної системи поєднані між собою екскурсійними маршрутами різного тематичного спрямування. Така планувальна структура повністю узгоджується з ідеєю кластерної організації туристичного бізнесу, поєднуючи в собі урбаністичну та економічну складові вирішення проблеми.

Це дозволило на основі проектної пропозиції територіальної організації туризму в межах означених адміністративних районів розробити ієрархічну просторову модель логістичного управління туристично-рекреаційною діяльністю (рис. 2). У функції логістичних центрів входить не лише організація туристично-рекреаційної діяльності, але залучення додаткових інвестицій в розвиток територіальних систем туризму і рекреації, замовлення і виділення коштів на відповідні містобудівні проекти, розбудову туристичної інфраструктури, охорону природного середовища та історико-культурної спадщини.

Висновок

Територіальна організація туризму і формування відповідної туристичної інфраструктури є важливим засобом підвищення інвестиційної привабливості та суспільно-економічного розвитку регіону. В умовах формування ринкової економіки доцільно змінити ідеологію розроблення матеріалів просторового планування і містобудівного проектування туристично-рекреаційних систем, поєднуючи в проектних рішеннях урбаністичну та логістичну концепції. Сучасна містобудівна проектна документація нагально потребує інвестиційно-містобудівних обґрунтувань, які закладають механізми забезпечення економічної ефективності функціонування проектованої туристичної інфраструктури та подальшого залучення інвестицій в її розвиток.

Містобудівна документація, розроблена відповідно до цього принципу для органів місцевого самоврядування, може стати дієвим інструментом адаптації перспективних туристичних зон і ділянок туристичних маршрутів до сформованих соціально-економічних умов, врахування екологічних і природоохоронних вимог та обмежень, стимулювання туристичного розвитку територій та зацікавленості населення у розбудові туристичного бізнесу.

1. Панченко Т. Ф. *Туристичне середовище: архітектура, природа, інфраструктура [Монографія]* / Т. Ф. Панченко. – К. : Логос, 2009. – 176 с. 2. Панченко Т. *Методика територіально-просторової організації систем туризму регіонального рівня* / Т. Панченко // *Досвід та перспективи розвитку міст України. Методичні аспекти міського та регіонального планування: зб. наук. праць.* – Вип. 5 / відп. ред. Ю. М. Білоконь. – К.: Ін-т “Діпромісто”, 2003. – С. 50–57. 3. Білоконь Ю. М. *Управління розвитком територій (планувальні аспекти)* / Ю. М. Білоконь ; за ред. І. О. Фоміна. – К. : Укрархбудінформ, 2002. – 148 с. 4. Бегай О. І. *Культурно-пізнавальний туризм та його значення для розвитку малих міст Західних областей України* / О. І. Бегай // *Вісник Львівського інституту економіки і туризму: зб. наук. праць / редкол.: І. О. Бочан та ін.* – Львів : Вид-во ЛІЕТ. – 2011. – Вип. 36. – С. 209–214. 5. Смирнов І. Г. *Логістика туризму: комплексний підхід – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/22_NIOBG_2007/Economics/25102.doc.htm*. 6. Смирнов І. Г. *Логістика туризму: навч. посіб.* / І. Г. Смирнов. – К. : Знання, 2009. – 444 с. 7. Банько В. Г. *Туристська логістика: навч. посібник* / В. Г. Банько. – К. : Дакор, КНТ, 2008. – 204 с. 8. Мазур Т. М. *Урбаністична концепція формування туристичної інфраструктури (на прикладі Бродівського, Буського та Золочівського районів Львівської області)* / Мазур Т. М., Савка Т. Я. // *Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, “Архітектура”.* – Львів : Вид-во Львівської політехніки, № 632, 2008, С. 174–180. 9. *Боришук М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів: монографія* / М. Боришук. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2006. – 288 с.

ROLE OF TOURISM LOGISTICS IN THE FORMATION AND TERRITORIAL DEVELOPMENT OF TOURISM

(at the example of Buskyi, Brodivskyi and Zolochivskyi districts in Lviv oblast)

© Mazur T., Korol E., 2015

Tourism industry is a complex mechanism and its *economic strategy* focuses on a wide introduction of new economic management styles, in particular by means of tourism logistics. Currently, the economic nature of tourism, as a sector of the economy, is not properly taken into account in *urban planning strategies* of its territorial organization.

Territorial organization of tourism is realized in the process of urban design in the form of regional planning schemes, which highlights areas, zones, tourist centers of development and emerges tourism and recreational infrastructure.

Traditionally Lviv oblast is an area where significant natural recreational, historical and cultural resources, combined with favorable geopolitical situation, created favorable conditions for the prioritised development of tourism and recreation. Tourism and recreation industry in the process of market transformation of the economy should take a leading position in the economic structure of the region.

A large number of small and medium-sized businesses in the tourism and recreational industry - hotels, catering places, transport services companies, are currently replacing large state recreational complexes. Diversification of tourism establishments by ownership with growing number of private enterprises complicates the process of formation of tourist areas and planning strategies for tourism development. In practice, the regional services market is mostly formed spontaneously, not always in accordance with the provisions of spatial planning projects and interests of local communities. This reduces its social and economic efficiency, limits the use of the existing tourist and recreational resources and can lead to negative environmental consequences. Today in Lviv key issues in tourism development are: empowerment by increasing the number of objects based on various types of collective (joint stock, cooperative) and private property; bringing them in line with European standards of comfort; effective functioning of tourism via means of tourism infrastructure logistics.

Tourism logistics aims to replace separate activities by the formation, promotion and implementation of tourism products for integrated process system (cluster models of organization of tourist-recreational complex).

In modern practice of the territorial organization of urban tourism these economic realities are not shown so far. Under conditions of market economy it is advisable to change the ideology of urban planning materials development and of urban design tourist-recreation systems, combining both urban design solutions and logistics concepts. Modern urban design documentation urgently needs investment and urban studies, which provide mechanisms to ensure the economic efficiency of the projected tourism infrastructure and attract further investment into its development.

Commissioned by the Office of Urban Study and Architecture of Lviv Regional State Administration at the department of urban planning of Institute of Architecture of Lviv Polytechnic National University was realized a master thesis project of territorial tourism organization for the group of administrative districts in oblasts. Presented in the project suggestions are consistent with the idea of clusters tourism business development and comprehends both urban and economic solutions. Planning structure developed accordingly to mentioned principle sets the mechanism to secure effective economic functioning of the planned tourism infrastructure and further engagement of investments into its development.

Key words: tourism, urbanism, tourist and recreational potential of the region, tourism logistics, logistics centre.